

FRANCESC MIRALLES

Historiador i crític d'art

«JOAQUIM MIR ÉS EL MILLOR PAISATGISTA D'ESPANYA»

Andrea Torres

Francesc Miralles Bofarull (Tarragona, 1940) és historiador per la Universitat de Barcelona i crític d'art. A més a més, és expert en l'artista Joaquim Mir i Trinxet, destacat representant del paisatgisme postmodern català i autor de *La cala encantada* (Mallorca, 1901), el leit-motiv d'aquest monogràfic de la revista MÈTODE. El crític d'art ha escrit diverses obres sobre el pintor català, com *Joaquim Mir a Tarragona* (1998), *Joaquim Mir a Andorra* (2002) i *Joaquim Mir a Vilanova* (2006). Diguem-ne que és la persona que coneix els secrets del pintor de més prop, potser per la complicitat que va tenir son pare amb ell. Incansable i ple de vitalitat, Francesc Miralles arriba a l'entrevista amb els cordons de les sabates despassats. Jovial, somrient i murri afirma que les duu així a gratcienc: «només vull contradir les àvies, dur la contrària».

Com definiria vostè artísticament Joaquim Mir?

Per dir-ho ras i curt: el millor paisatgista d'Espanya. Per mi és el millor paisatgista de la història de l'art d'Espanya.

Així doncs, podríem considerar-lo el màxim exponent del postmodernisme català?

També s'ha dit que era impressionista. Però a mi aquestes subdivisions i classificacions no em convencen massa, no m'acaben d'agradar. Per exemple, en el corrent impressionista, què té a veure Degas amb Monet? O Renoir amb Picasso? Jo concep els corrents artístics com un grup d'amics, però estilísticament no tenen tantes coincidències. El que sí que té Mir en comú amb els impressionistes és la captació directa del paisatge. Durant tota la història, el paisatge no s'ha agafat mai directament, sempre s'ha fet a través d'apunts i després a l'estudi s'organitzava el paisatge. En canvi, els impressionistes feien una pintura de paisatge directe, com Mir.

Per tant, és aquesta relació que tenia Mir amb el paisatge el tret que vostè destacaria més d'aquest artista?

Sí. Aquest és un punt molt important, però això ja ho han tingut altres artistes. El que jo veig més destacable en ell és que ha tingut una manera especial, pròpia i diferent de veure la natura. Això és el que li fa ser un artista completament diferent i nou. Ell veia colors on no n'hi havia... Això significa que tenia una percepció i una visió del paisatge i de la natura molt especial. Aquesta visió de colors diferents, de saber penetrar en tot l'increïble teixit de tonalitats, només la tenia ell. Un col·leccionista, gran admirador de Mir, em contava un dia que va comptar en una tarda setze matisos diferents del color verd en un quadre seu.

Per al crític d'art de l'època, Raimon Casellas, la seua pintura és «l'evangeli de la llum intensa, el credo del paroxisme solar». Hi està d'acord?

Sí, sí, sí! És clar! Raimon Casellas, que era el crític més avançat de l'època a Catalunya, es relacionava molt amb l'impressionisme. En aquell moment, l'impressionisme tenia un predicament a Europa, per això Casellas vol unir Mir amb l'impressionisme, per fer-lo molt modern.

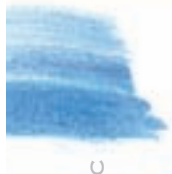
Però llavors Mir era impressionista? En realitat, cap aquest pintor en algun motlle artístic definit?

No. Casellas vol fer-lo passar per impressionista. Però Joaquim Mir és com artistes com Anglada Camarasa, són pintors que no tenen deixebles. Hi ha pintors que poden falsificar un quadre seu, però no hi ha continuadors de la seua obra. Per què? Perquè són tan personals, tenen una visió tan concreta de la realitat, que si no es té aquesta visió, no es pot pintar com ells.

Diu que no té deixebles, però, en canvi, qui li ha influït? Mir era molt autodidacte. És potser l'únic artista espanyol que no va a París. Només es mou per Catalunya, Mallorca, Andorra i viatja un parell de voltes a València i a Madrid. És a dir, no té una gran informació del

LA CALA ENCANTADA

MONOGRÀFIC

que està passant al món artístic. Això li dóna un gran valor perquè va construït el seu paisatge i la seva interpretació de la natura partint de la seva manera de ser. No és un pintor que segueixi el cubisme, l'impressionisme o el surrealisme. No segueix res. Ell deia que seguia el que portava a dintre.

Pel que fa a la seua gran obra *La cala encantada*, què li evoca a vostè cada vegada que la veu?

El problema és que jo tinc una visió molt professionalitzada perquè ho veig d'una manera molt tècnica. Realment, hi veig Mir, que està esclatant. *La cala encantada* és una gran simfonia de colors i imatges. Es reconeix la cala, però si ho mires de pressa no la reconeixes. Just quan estava pintant aquest quadre, deia: «Jo porto moltes coses dintre que algun dia sortiran i llavors ja veureu el que sóc capaç de fer.» És a dir, aquí encara no es considerava un gran artista i això és el que jo veig quan miro aquest quadre. Quan miro *La cala encantada*, hi veig una explosió.

Aquest quadre el va pintar l'any 1901 a Mallorca i va pintar-ne diverses versions: una de més figurativa, una altra de més abstracta, una altra de més diluïda... Com és possible pintar estils tan dispars en tan sols un any?

Com deia, en aquest moment el Mir encara no era el Mir. El Mir comença a ser el Mir aquí. Ell encara no se sent plenament segur, està començant a evolucionar, encara no s'hi sent... És un quadre fantàstic. [Assenyala el cantó inferior a l'esquerra de la versió més abstracta.] Si t'hi fixes bé, aquest és un fragment abstracte: no saps si allò són algues o són roques... Mica a mica se'n va allunyant de la natura per a abstraure-la.

Diuen que les seues millors obres les va realitzar durant la seua crisi mental entre el 1902 i 1910, és cert això?

És cert fins a cert punt... Això és cert si entenem que les obres d'aquest període són les més espectaculars. Com deia, aquest sentiment que el Mir duia dintre, a poc a poc el va traient i és precisament en aquest moment quan fa un tipus de pintura ben diferent a tot el que es feia en aquesta època. En aquests moments, era pràcticament abstracte. Ell s'avança al naixement de l'abstracció amb Kandinsky. Kandinsky és el primer, però Mir, uns anys abans, feia uns quadres que eren completament abstractes, perquè el paisatge ja no li interessava, només li interessava la llum i el color. És una de les raons per les quals no pot tenir deixebles, perquè tothom cerca la composició, mentre que a ell tant se li'n donava. Un pin-

tor jove aprenent de Mir contava que volia pintar una muntanya a Vilanova i la Geltrú juntament amb Mir, que l'acompanyava i li donava consells. Quan l'aprenent va trobar la perspectiva que volia plasmar, li ho va dir a Mir. Ell li va contestar que es donés la volta, que no s'havia de pintar el paisatge, sinó que només s'havia de pintar la llum. Per això arriba quasi a l'abstracció, perquè no li donava importància a la temàtica.

Va estar al manicomi de Reus des de l'any 1904 fins al 1906. Per quina raó el tancaren?

De segur que el Mir tenia una patologia una mica extrema. No és que fos boig exactament. Però es diu que un dia mentre pintava en un cingle, en una part molt elevada que anava a parar al torrent de Pareis a Mallorca, es va intentar suïcidar. O va relliscar, o l'empentaren... Hi ha qui diu que anava amb una noia d'un poble que ja tenia un xicot i diuen que els seus amics el varen llançar pel precipici... No se sap ben bé què va passar ni s'ha aclarit mai. Va estar un parell de dies sense coneixement a la platja,

pràcticament mort. Aquesta caiguda li va accentuar una mica aquest estat mental límit que ja tenia ell. Després va estar un parell d'anys al manicomi. Però, va tenir la gran sort d'anar a parar al manicomi de Reus, perquè allà hi havia el metge de Reus, Emili Briansó, que el va tractar molt bé. No el tractaren amb electroxocs, que era el més normal en aquesta època. Gràcies a aquest metge es va salvar.

És cert que veia colors allà on no n'hi havia?

Això és una anècdota que em contava mon pare quan jo era petit i que utilitzo com a començament al meu primer llibre sobre el Mir. En la seva estança a l'Aleixar (Tarragona), Joaquim Mir venia a la nostra finca familiar. Un dia, passejant amb mon pare, li va preguntar: «Papitu, no veus aquells grocs allà dalt de la muntanya?» Mon pare li va contestar que no. I ell em contava a mi: «És clar que l'havien de tancar al manicomi si veia grocs on no hi havia!» Això demostra que Mir tenia una visió de la reflexió de la llum completament diferent a la de la resta de la gent. A la primera gran exposició del Mir hi havia un quadre molt realista d'Andorra, i un pintor consagrat em va dir que ell seria incapaç de fer-lo en tota la seva vida. Hi havia tants matisos, tants petits contrastos i tants colors, que era irrepètible! Es podria donar la imatge d'aquella muntanya, però no fer-ho com Mir, que era un geni.

Vostè va decidir estudiar la figura de Joaquim Mir per la relació que va tindre el seu pare amb l'artista?

MIR A LA SERRA DE TRAMUNTANA

La serra de Tramuntana té un valor afegit a la seva importància orogràfica-geològica que marca l'illa de Mallorca: fou la gran protagonista, amb els contraforts del nord, de l'obra de dos pintors que van configurar el paisatge mallorquí i, alhora, el paisatgisme espanyol: Joaquim Mir i Hermen Anglada Camarasa.

Joaquim Mir arribà a Mallorca als inicis del 1900 i va trobar en el roquissar dels entorns de Pollença un tema nou i feréstec per avançar en la definició de la seva obra i poder donar noves aportacions plàstiques i estètiques al paisatge.

Hermen Anglada Camarasa s'apospenta a Port de Pollença l'any 1914; havia abandonat París en el moment en què era considerat un dels pintors més importants del món; tal vegada el primer. Al llarg dels anys va donar-nos una visió lírica de la costa nord de Mallorca i de la flora que s'hi troba. Ell va definir una bona part del paisatgisme mallorquí posterior.

Pel que fa a Joaquim Mir, va pintar *La cala encantada*, el 1902. Va ser un encàrrec. En aquells moments l'industrial català Joan Palmer Miralles estava construint el Gran Hotel, a Palma de Mallorca, considerat el primer hotel de l'illa. L'arquitecte era Lluís Domènech i Montaner. L'arrendatari, Antonio Albareda, va encarregar la decoració del gran menjador a Santiago Rusiñol –que llavors, ja molt famós, passava una

llarga estada a la seva *L'illa de la calma*– i va ser ell qui va decantar una part de l'encàrrec –donada la seva àmplia envergadura– al jove Mir. Mir va desaparèixer a les seves coves i cingles propers a Pollença i això va neguitejar Rusiñol, que no sabia res d'ell, ni de com anaven els tres quadres, i que va haver de decidir que si no es presentava abans de la data de lliurament, ell els pintaria. Però a la data convinguda va aparèixer Mir amb les tres obres llestes, una d'elles un dels paisatges més grans de la pintura catalana.

La cala encantada exemplifica el moment en què Joaquim Mir inicia el seu camí vers la superació del tema, decantant-se cap al valor cromàtic de la pintura. En aquesta espectacular obra es comença a diluir el realisme –que l'artista mai abandonarà– i dona tota la força al color. L'impacte que aquesta obra va causar el dia de la inauguració de l'hotel fou molt fort, aixecà violentes polèmiques entre els artistes tradicionalistes, com constata la premsa de l'època. Amb aquest gran oli –amb les tres obres del conjunt– Mir es consagra com el paisatgista més important de la pintura espanyola i Mallorca esdevindrà centre privilegiat del paisatgisme.

FRANCESC MIRALLES
Historiador i crític d'art

Sí. El president de la Diputació de Tarragona m'encarregà escriure un llibre sobre Joaquim Mir i al començament vaig pensar que em quedava un poc gran perquè inicialment li l'encomanaren a un escriptor. Però després vaig pensar en mon pare. I vaig decidir fer-li un homenatge. Per això, el llibre comença amb una frase que Mir li deia a mon pare, la frase que precisament et comentava adés... Després ja vaig dedicar el temps a estudiar el Mir a fons perquè és un personatge molt important i interessant i, a més a més, no hi havia quasi estudis sobre ell. Josep Pla també li va fer la biografia a Mir, li va fer més que un homenot. Pla el va conèixer, però no el va tractar. Ell escriu la seva llegenda. Així el Mir esdevé un personatge balzaquíà, un personatge insòlit. La seva biografia és molt divertida, però és inexacta i amb molts moments grotescs. Ell crea una imatge d'un personatge. En canvi, jo he estat quatre o cinc anys només estudiant el Mir dia a dia. És el personatge més independent al món artístic de l'època, no va tenir gaire contacte amb cap grup artístic, excepte als seus principis –amb quinze o setze anys– quan s'ajuntava amb Isidro Nonell, Santiago Rusiñol, Antoni Pitxot, etc. Ell es va moure sempre a l'atzar.

Per finalitzar, pensa que per ser un geni, com ha estat Joaquim Mir, s'ha d'estar una mica boig?

Tots els artistes tenen una sensibilitat especial. Com més grans són, més especials són també. No cal estar malament, però sí tenir aquesta delicadesa. Mira, des de Mozart fins Beethoven i des de Vermeer fins Van Gogh, tots tenen aquesta sensibilitat de què parlo. Si no, pots ser un bon artista, però no ets un geni. Jo sempre diferencio els creadors dels artistes, els que s'hi dediquen i es guanyen la vida així són aquests darrers. De creadors, n'hi ha molts i molt bons, però no tenen aquesta cosa que els fa ser tan magnífics. Entre els dos tipus els més especials, són sempre els genis, els que destaquen. Aquests han de tenir una perceptibilitat especial: veure grocs on no hi ha, per exemple.

Em pica l'ullet, sospira i acaba de contestar-me fil per randa l'última pregunta després de recórrer el llarg viatge biogràfic de Joaquim Mir. S'acomiada de mi, però abans d'alçar-se es lliga els cordells de les sabates. ☺

Andrea Torres. Estudiant de Periodisme de la Universitat de València.